

În „odaia adevărilor”

„Poet este cel ce caută adevărul sau frumusețea? Fiindcă adevărul este urât”, scria, într-unul din eseurile sale, Nietzsche. Ce preferăm? Să privim în față adevărul cel urât sau să ne lăsăm, cu premeditare, înșelați de frumoasa minciună? Shaul Carmel e prea lucid, prea necruțător cu sine și cu lumea, prea vital, pentru a se mulțumi cu surogatul. Și recentul volum de poezie, *Sânul drept al amazonei*, apărut la Editura Cronica (Iași, 2005), reconfirmă tocmai această zbatere a prizonierului acelor de ceasornic arătând ora târzie.

Tema centrală a cărții e jindul. E o stare de spirit născută din „îmbătrânita lumină ce stă să se stingă”, din „spaima tăcută” a celui suspinând după „ziua ce i-a fost hărăzită”. „Sânul drept al amazonei” este variațiunea Shaul Carmel la cuvintele unui cântec popular românesc: „Roată, roată, roată, roată / Mai întoarce-te o dată...”. Cum să faci „să-ncolțească” tineretea ireversibil plecată prin alchimia poeziei? Să zămislești pe hârtie ceea ce viața-ți refuză? „Grădinarul”, ce-și cultivă „trandafirul în sine”, se-ndeamnă să privească trupul femeii „în asfințire” ca și cum, abia „înflorit”, ar străluci „a ispită”.

Credincios lui însuși atunci când scrie, Shaul Carmel stă de vorbă cu Dumnezeu, prietenul de-o viață, de care are atâta nevoie. Dumnezeu al ceasurilor de solilocvii tăcut și-ndurerat, Dumnezeu cel-ce-i-cunoaște-sufletul-până-n-cele-tainice-cute. Cu atât mai mult, în tentativa sa de recuperare a irecuperabilului, are nevoie să pătrundă în „odaia adevărilor”. Este conștient că, pentru un singur adevăr strigat în gura mare, îl așteaptă mocirla cu noroi în care va fi zvârlit, în timp ce, pe trotuarul de vizavi, va trece „provocatoare, nestingherită, multumită, ba chiar sfidătoare”, minciuna. Știe că, încercând să găsească un punct de sprijin - „portul”, unde să ancoreze, va descoperi că „portul” nu există. Ar fi vrut să-l afle în „sânul drept al amazonei”, cu sentimentul de demult al copilului care crede că-are în față, la orizont, marea sau cerul să întâlnească pământul. Ar fi vrut... dar pomește la drum; lucid și înțelept, cu iubirea lui de viață amenințată de finis: „Strânge-mi mâna mai tare / Să nu ne pierdem unul de altul”.

Există, însă, ceva mai puternic decât condiția noastră biologică: poezia cea nemuritoare. În onoarea câtorva dintre aleșii ei, Fundoianu, Celan, Mandelștam, Markiș, ucși în „crematoriul planetei Auschwitz” sau de „plutoanele de execuție roșii”, lasă orga să vorbească. Una din reușitele volumului e *Nunta*. „Nuntașii noștri, aceiași bărbați / Erau ca la balurile vechi îmbrăcați. / Purtau peste haine vârgate, din sac, / Cămăși apretate, smoching sau frac. // Femeile tunse purtau peruci / Făcute de ele, din propriile plete, / Iar rochiile lungi, cu străluciri de paiete / Nu ascundeau zdrențuiții papuci / Nici noroiul vâscos de pe ghețe. // Dansau între ei, pluteau ca un fum / Și Domnul plângea o ploaie de scrum...”. Este film, este baladă, este muzică. Și, totuși, „sânul drept al amazonei” este regăsit chiar atunci când renunță la căutări, când regizează „Despărțirea”, scenariul propriei ceremonii funerare, imaginată cu toate resursele sale lirice: ● sete de viață (cel ce pleacă e condus spre „o altă zămislire”) ● etos (liniștea ultimei băi, curățirea de „murdăriile vieții”, solemnitatea veșmântului alb) ● siguranță și îndoială estetică (poezia citită la catafalc e-nșelătoare; parcă-i a lui, parcă-i a celui ce-o citește) ● satiră (perna de catifea neagră cu decorațiunile atât de răvnite de imaginarul maestrului de ceremonii) ● glosă. „Oamenii părăsesc cimitirul [...] / Ducând în mâini / Măștile folosite / În spectacol. / Spectacolul s-a încheiat. / Sufletul meu / Pleacă / Se-nalță / Spre necunoscutul etern / Plec și eu, / Plec / În cărțile mele”. Un Shaul Carmel al esențelor tari cu gust amărui. Un Shaul Carmel detașat. Un Shaul Carmel învingător.

IULIA DELEANU

SHAUL CARMEL

Valul de frig

*Când va veni valul de frig
Care ne pândește*

de-o viață,

*Ascuns în fierbânțelea
pustiului,*

*Deschide fereastra
Să-l întâmpinăm împăcați.*

Poate îl îmbunăm

Pentru încă o viață,

Două,

Sau poate mai multe,

Ale urmașilor,

Dacă nu ale noastre.

Nunta

*Azi-noapte, în vis, ai fost
din nou*

*Mireasă, iar eu, tot mirele
tău.*

*Veneai de departe în rochie
albă*

*Ducând pe brațe o veștedă
salbă.*

*Nuntașii noștri, aceiași
bărbați,*

*Erau ca la balurile vechi
îmbrăcați.*

*Purtau peste haine vârgate,
din sac,*

*Cămăși apretate, smoching
sau frac.*

*Femeile tunse purtau peruci
Făcute de ele, din propriile*

plete,

*Iar rochiile lungi, cu
străluciri de paiete*

*Nu ascundeau zdrențuiții
papuci*

*Nici noroiul vâscos de pe
ghețe.*

*Dansau între ei, pluteau ca
un fum*

*Și Domnul plângea o ploaie
de scrum*

Din tine și ei, din schelete.

S-ar părea că, sassist de atâta politică cât face peste săptămână, dl Ion Cristoiu, jurnalist inventiv și „tocoșist” longeviv ca puțini alții din branșă, s-a hotărât să-și ia - și să ne dea - liber pentru o seară. Drept care, la „Zig zagul” dumisale duminical de pe Antena 3 (din 19 februarie) ne-a poftit la o partidă de „Poker”, la care nu era neapărat nevoie să știm a-l juca, întrucât o făceau, cu un haz nebun, furibund și sarcastic, actorii Teatrului de Comedie. Suspendarăm oare de-adevăratelea, pentru o seară, alergătura gâfâindă, cu telecomanda în mână, de la un talk-show politic la altul? Ni se aducea oare teatrul la domiciliu, ca să „ne distrăm” (că tot se poartă la nebulie „have fun“-ull), să ne prăpădim de râs așa, pe degeaba, fără scandaluri politice și matrapazlăcuri financiare, fără baroni, procurori, interlopi și „domnișoarele” aferente? Cum adică? Pe ce tele-lume trăim? La partida de poker în chestiune, tocmai ei erau protagoniștii: miliardarul agramat de carton, senatorul aranșor și „disperat-în-amor” și obiectul - pe rând - al iubirii lor, blonda cu școala vieții curs seral la bază, plătilă exclusiv în valută. Era gata să-l uit tocmai pe chirurgul de silicoane, cel care dă în ziua de azi măsura prosperității unui bărbat în funcție de mărimea bustului feminin ce-l însoțește. Toți trei, prieteni și cartofori de-o viață, drept care gata oricând la datoria sfântă de a-l înfunda pe celălalt, strângându-l în brațe - sau trișând la pokerul electoral - până să-i taie definitiv suflul. Politică (actuală) de la un capăt la celălalt, dar povestită astfel de te îneca răsul și te podideau lacrimile, de-a amuțit de admirațiune chiar și dl Cristoiu. Care le tot cerea actorilor George Mihăiță, Valentin Teodosiu, Vladimir Găitan și Simona

TELEOBIECTIV

TELEOBIECTIV

Stoicescu să-și spună replicile - spumoase ca șampania de la recepții, pentru că lipsea regizorul Al. Tocilescu (cel care a pus în scenă „acest paradis fuzionat cu infernul, sub firma Purgatoriul S.A.”).

Dar mai ales lipsea spiritul tutelar al acestei întreprinderi „De-a răsu-plânsu”, autorul piesei, nimeni altul decât Adrian Lustig (iată-mă din nou în situația de a lăuda „produsele «first

Viața ca o partidă de poker

class» ale familiei Lucreția și Oliver Lustig). Doctor în calculatoare, tânăr om de afaceri, reușind strălucit în ambele zone. Ba și în cea a scrisului (genele moștenite, ce să-i faci), țâșnind în dramaturgie cu atâta har, vervă acidulată și cutezanță, încât „Pokerul” său a stat mai întâi în așteptare prin diverse sertare (speriate) de la Național, timp de un an și jumătate, până când piesa a fost prinsă în brațele Teatrului de Comedie. George Mihăiță, actualul director al acestui teatru - care l-a lansat cândva și pe Al. Mirodan - a exclamat atunci, ca și în emisiunea de care vorbim: „Am descoperit un geniu. Și o piesă scrisă dumnezeiește”. Drept care, regizorul Al. Tocilescu a pus-o în scenă de-a dreptul diavolește, ceea ce a făcut ca spectacolul să se joace cu casa închisă, inundat în ovații și să primească diverse premii. Ba chiar și „premiul suprem” de a fi jucat la Cotroceni, în splendida sală monarhică de teatru, ce e drept - în fața personalului de rang secund al Președinției. Care l-a urmărit întâi încremenit (de surpriză? de groază? de încântare?), ca până la urmă să explodeze în aplauze - povestesc actorii în emisiunea de care vă povestesc. Autorul își numește piesa „o radiografie ca un zămbet scrâșnit a unei României mai vesele decât pare”, dar mie mi se pare un hohot colosal, un fel de mitralieră din care țâșnesc replicile ca niște jocuri mirifice de artificii care te pot însă părjoli dacă le stai în cale. E atâta umor caustic cu țintă actuală, atâta adevăr la ordinea zilei în această piesă (scrisă, dacă fac bine socoteala, cam cu 3-4 ani în urmă), încât îți vine să-l numești pe Adrian Lustig un soi de oracol al prezentului. Până acum am tot avut parte de profeți ai trecutului. De la tristețile tatălui său, Oliver Lustig, supraviețuitor și martor cu memoria proaspătă al Holocaustului, la veselia acidă și necruțătoare a fiului, nu e numai distanța dintre două generații, ci dintre două lumi. Se înrudește oare hazul virulent al lui Adrian Lustig cu cel tandru-amar al lui Șalom Alehem? Nu știu ce să spun. Umorele lui Șalom Alehem ofta. Cel al lui Adrian Lustig biciuiește. Se schimbă lumea, se schimbă...

SANDA FAUR

● „OBSERVATOR CULTURAL”, din 23 februarie, reproduce un interviu al prof. Ion Ianoși cu Ov. Șimonca, după absurdul atac al lui M. Mihăieș. Suplimentul de șase pagini este dedicat lui Radu Cossașu (semnează „împricinatul”, ca și Gh. Crăciun, Florina Pîrjol, Iulia Popovici, Adina Dinițoiu, Magdalena Boiangiu). În nr. 53/2 martie a.c., Alexandru Matei scrie: „Eliade, o figură accidentală occidentală”, referindu-se la simpozionul de la N.E.C. (New Europe College), unde prezența lui Moshe Idel a fost revelatorie. În același număr, semnalăm „Suplimentul” integral despre Lévinas.

● „IDEI ÎN DIALOG” (pe luna martie - 60 pagini) publică o serie de articole care ne interesează: „Frica de rușine și delictul de libertate” de Tr. Ungureanu (despre „războiul caricaturilor”), „Exploatarea politică a simbolurilor religioase” de Brândușa Palade (pe aceeași temă, bine scris), „Vremea gândirii pozitive” al lui Dan C. Mihăilescu (se „războiește” cu Ov. Șimonca, apărând „existența” lui Eliade, a lui Cioran, pe care nimeni nu le neagă). Andrei Pippidi recenzează incitantă carte a lui Tony Judt, *Postwar* (despre post-fascism, post-comunism), articole de Andrei Cornea ș.a. Mai citim recenzii la *Visul lui Einstein*, de St. Hawking (Ed. Humanitas), *Dialectica secularizării*, de J. Habermas și I. Ratzinger (Ed. Biblioteca Apostrof), considerată „un eșec editorial”.

● „MAGAZIN ISTORIC”, din februarie 2006, conține, printre altele, o evocare a arhitectului Emil Prager (autor a numeroase proiecte realizate în București) pe care o semnează prof. ing. N. St. Noica, fost ministru, un articol despre Sorin Toma, exclus din PMR în 1963, după ce fusese redactor-șef la „Scânțea”, fost ilegalist comunist, fiul lui A. Toma. Menționăm că Sorin Toma a publicat, în 2005, o carte de memorii la Ed. Compania.

● În „CULTURA”, nr. 10/23 februarie, este recenzată în termeni negativi cartea lui Dan C. Mihăilescu, *Literatura română în post-ceaușism*, reproșul fiind unul de fond: autorul nu este un „istoric literar”, ci doar un cronicar cu capricii. Despre piesa *Vizitatorul* a lui E.E. Schmitt, prezentată la „Nottara”, scriu Dan Niculescu și Valentin Protopopescu (subiectul: ziua arestării de către Gestapo a fiicei lui

Freud, Anna). Despre Norman Manea și cartea sa *Dictatorul și artistul* (Ed. Polirom, 2005) scrie Claudiu Turcuș. În nr. 12/9 martie a.c., Adrian Paul Iliescu semnează „Riscurile vehemenței” despre atacul lui Mihăieș contra profesorului Ion Ianoși. Daniel Cristea Enache scrie chiar în editorial: „Morișca Mihăieș”. Michael Finkenthal explică de ce a plecat în 1970 din România cu referire la situația învățământului. Valentin Protopopescu este autorul unui articol de rezonanță: „Memoria, antidot al răului”.

● În „DILEMA VECHIE”, nr. 110/3 martie, Ion Vianu acordă un interesant interviu cu membrii redacției revistei, referindu-se la ilustrul său părinte, la propria carieră de psihiatru și scriitor. Tot Ion Vianu

DIN PRESA CULTURALĂ

FEBRUARIE - MARTIE 2006

acordă un interviu despre exilul său în Vest, Iolande Malamen, cu referiri la originea sa evreiască, în „Ziua” din 2 martie 2006. Revenind la „Dilema Veche”, menționăm relatarea conferinței lui Moshe Idel de la Universitatea București, la finele lunii februarie, semnată de Anca Manolescu: „Tora e scrisă cu litere de foc negru pe foc alb”. În nr. 111/10 martie, Mădălina Vârtejanu scrie despre „text sacru în iudaism”, începând un serial pe baza unei bibliografii bogate. Urmărim. Peter Van Ham, *Antieuropeanismul american* și Plamen Pantev, *Antieuropeanismul Europei* - două fețe ale medaliei în anii aceștia. Radu Cossașu „ficcionează” o întâlnire în 1964 a lui Eliade cu Sebastian. Merită să citiți tableta.

● În „CONTEMPORANUL - IDEEA EUROPEANĂ”, din martie a.c., citim un comentariu obiectiv al lui Nicolae Breban, „Boala europeanismului” (fragment din *Memorii*, vol. III), despre evoluția sinuoasă a conceptului de „străin” în istoria postbelică românească. Gabriela Melinescu îl evocă pe marele poet și prieten, Nichita

Stănescu. Viorel Dinescu dedică un poem lui Chagall. B. Marian scrie despre Raymond Aron. Cel mai mare spațiu îl ocupă schimbul epistolar: Pasternak-Țveteva-Rilke, în traducerea și prezentarea Janinei și a lui Ion Ianoși.

● În „ROMÂNIA LITERARĂ”, Magdalena Boiangiu scrie despre *Avram Goldfaden* (film realizat de Radu Gabrea, pe un scenariu de Manase Radnev), Ion Simuț îl elogiază pe Mircea Vulcănescu (1904-1952), dar înșurirea de titluri ar fi putut fi redusă în favoarea unor citate exemplificatorii, iar Sorin Lavric recenzează cartea lui Florin Țurcanu, *Mircea Eliade. Prizonierul istoriei* (despre trecutul politic al savantului). Este ciudată ignoranța reală ori „mimată” a lui Sorin Lavric, care afirmă că mișcarea legionară nu a fost fascistă, ci doar antisemită, totalitară, ortodoxistă. Dacă scădem ultraortodoxismul (la Mussolini și Hitler era cultul „anticilor”) rămâne exact ce a fost legionarismul, adică, vorba lui nenea Iancu, „curat” fascism. Nu știe Lavric de colaborarea Legiunii cu Mussolini, Hitler, Franco? Ciudat și foarte original. În nr. 8/25 februarie, este omagiat Marin Sorescu (70 de ani de la naștere).

● În REVISTA „22”, nr. 833/21 februarie, Andrei Cornea scrie despre „un război între civilizație și o nouă barbarie” (n.n. - suntem de acord), Armand Goșu își intitulează articolul „Putin și Hamas în hora antiamericană” (sperăm că nu este așa), iar Rodica Palade susține un interviu cu E.S. Rodica Radian Gordon, ambasadoarea Israelului, despre situația din Orientul Apropiat. Interesant este articolul lui Victor Neumann, „Conceptul de națiune în România”, în care combate etnocrația, un fenomen istoric astăzi nociv. În nr. 834/28 febr., Cătălin Avramescu comentează cartea lui F. Țurcanu, *Mircea Eliade. Prizonierul istoriei*, considerându-l pe savant un specialist și nimic mai mult. Cultul lui Eliade i se pare a fi „de mansardă”. Florin Țurcanu răspunde punctual criticilor lui Sorin Lavric din „România Literară” (v. și comentariul nostru). Andrei Cornea elogiază cartea lui Florin Țurcanu, care a constituit și tema unui seminar la Colegiul Noua Europă (22 febr. a.c.). Aflăm, de asemenea, că filmul lui Radu Mihăileanu, *Va, vis et deviens (Trăiești, în varianta românească)*, a câștigat Premiul César pentru scenariu.

BORIS MARIAN